

Втрачена книжкова спадщина: з історії особистої бібліотеки Г.П. Алексєєва

Людмила Лучка

*к.і.н., заступниця директорки
Наукової бібліотеки Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара*

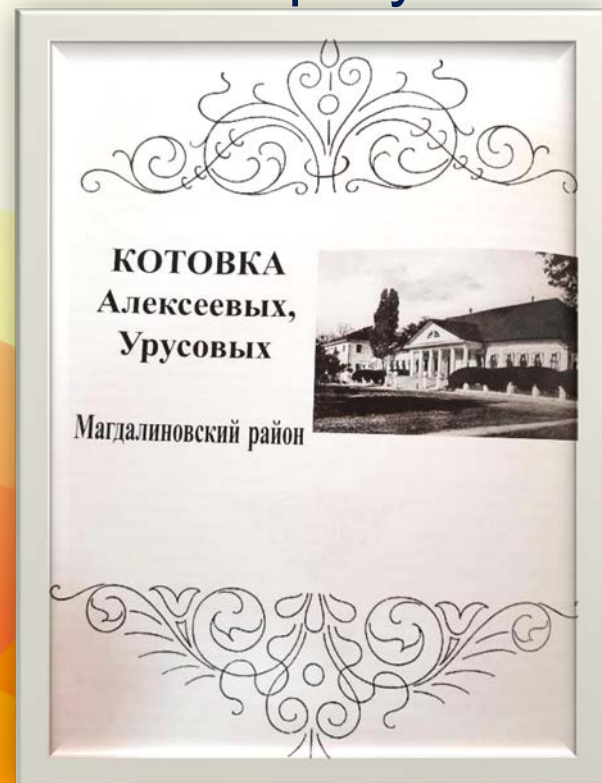
«У науковій думці книга постає як символ традиційної культури. Суспільство не може розвиватися достатньо цивілізовано, якщо серед своїх пріоритетів не бачить завдання збереження книжкових пам'яток історії та культури. Це духовна скарбниця людства, його колективна пам'ять. Вивчення книжкової спадщини сприяє поверненню історичної пам'яті. Проте унікальні цінні документи й книжки, а інколи навіть цілі бібліотеки назавжди втрачаються внаслідок природних або соціальних подій».

Г.І. Ковальчук

Життя та діяльність
катеринославського дворянина,
поміщика

Георгія Петровича Алексєєва

тісно пов'язані з його родовим
маєтком **Котовка** Новомосковського
повіту Катеринославської губернії,
де він народився 1834 року.

По материнській лінії Г.П. Алексєєв походив від гетьмана Данила Павловича Апостола. Як освічена та культурна людина, Г.П. Алексєєв підтримував різні благочинні справи, був одним із щедрих благодійників освіти.

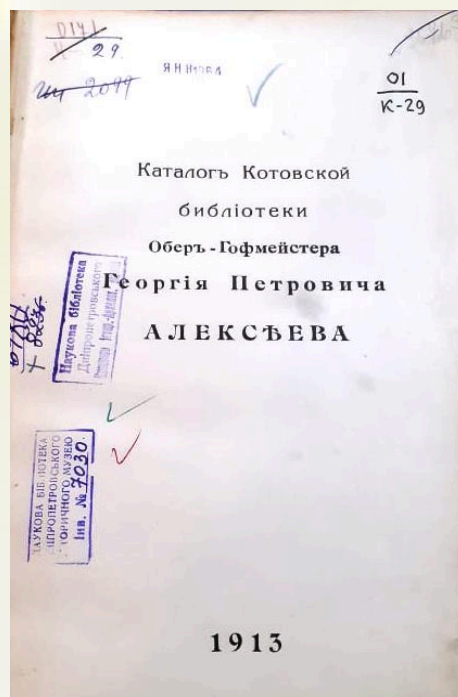
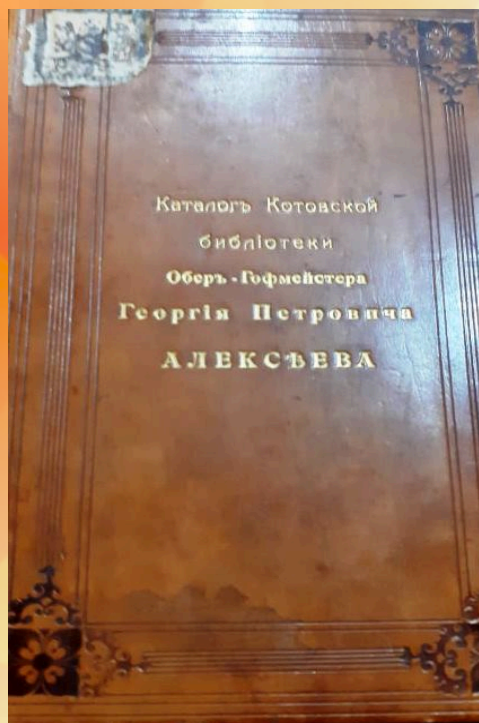

Д.І. Яворницький високо оцінював колекцію Г.П. Алексєєва, порівнюючи її з колекціями В.В. Тарновського у Качанівці та О.М. Поля у Катеринославі. Діах зберігав цінні мемуари Павла Апостола, сина гетьмана Данила Апостола (французькою мовою).

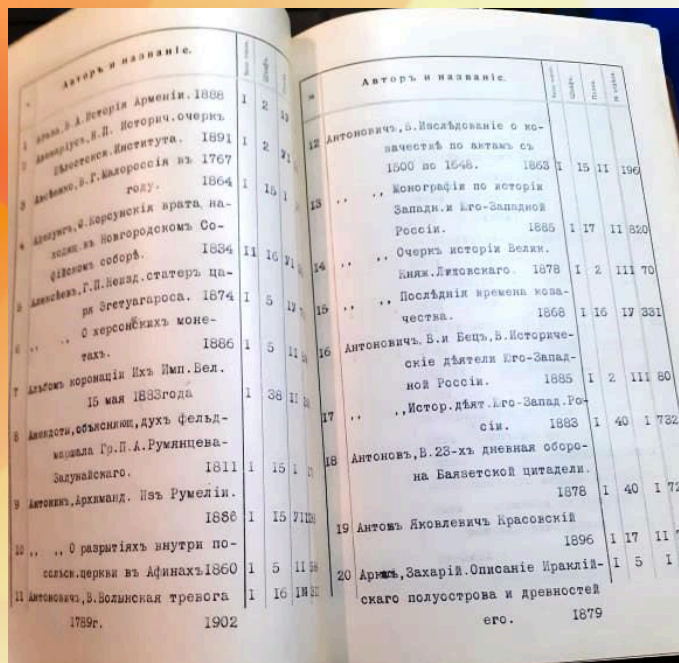

У дослідженні основним документом став «Каталог Котовской библиотеки Обергофмейстера Г.П. Алексеева» 1913 року. Його створення пов'язано з ім'ям Еми Коулз (гувернантка). З листування Г.П. Алексєєва і Д.І Яворницького відомо, що на початку ХХ ст. за улаштування відповідали дві бібліотекарки.

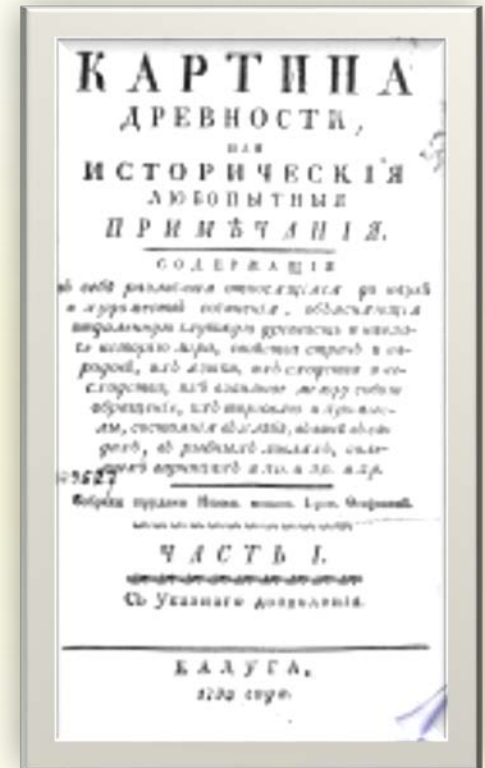
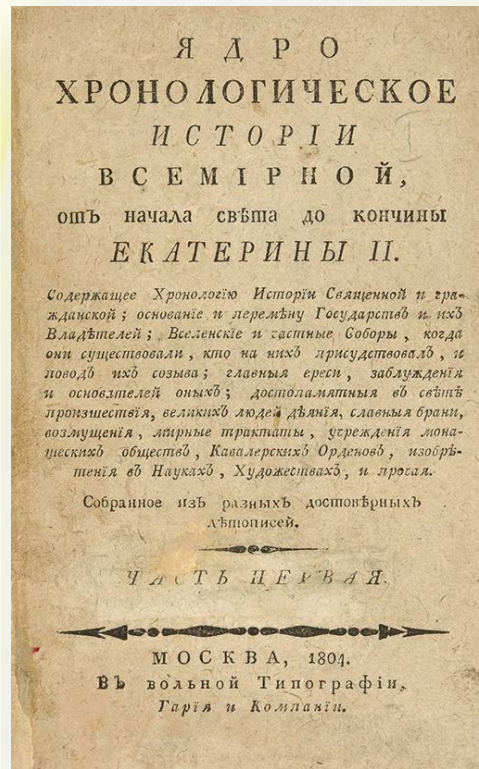

Згідно з «Каталогом», Котовська бібліотека складалася з книг та періодичних видань українською, російською та іноземними мовами. У 1880-х рр. власна бібліотека налічувала понад 6 тис. книг. У 1910-х рр. загальний бібліотечний фонд нараховував понад 15 тис. томів, які розподілялися за 11 відділами.

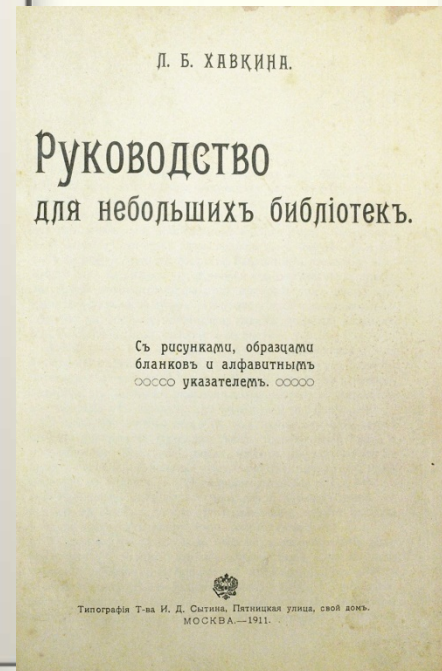
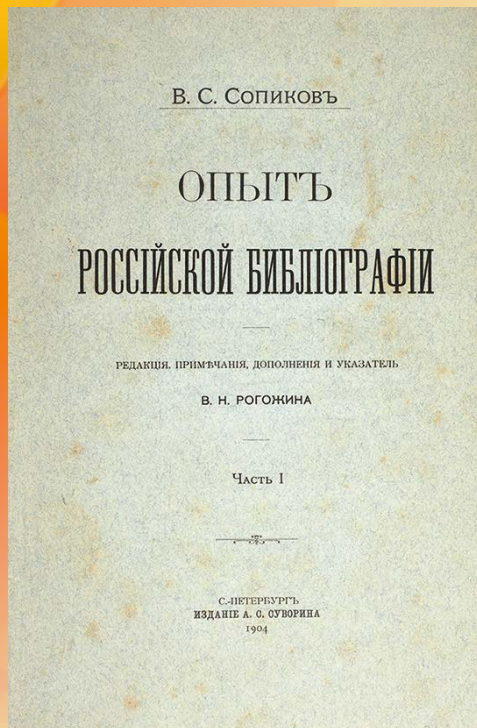

Першою книгою у бібліотеці Г.П. Алексєєва можна вважати багатотомне видання давньоруських історичних джерел «Древняя Россійская Вивліюфика» (1782-1791). У першій шафі фундатор зберігав праці відомих істориків, присвячених державному устрою та суспільному розвитку імперії.

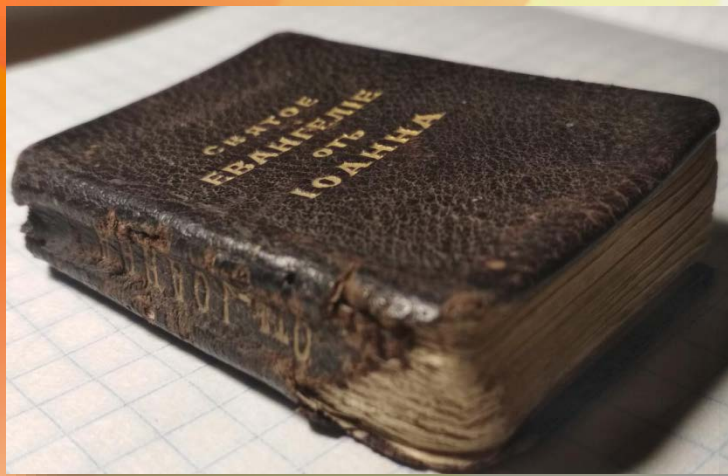

Увагу дворянина Г.П. Алексєєва привертали книги класиків вітчизняного бібліотекознавства В. Сопікова, Л. Хавкіної тощо. Вивчаючи їх, фундатор переймав досвід з групування книг та періодичних видань, їх розміщення, працював над процесом систематизації видань своєї колекції.

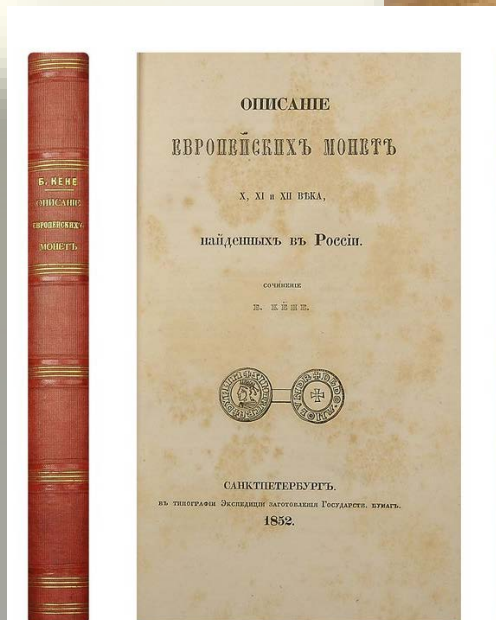

Книжкова колекція налічувала «Евангелие» 28 мовами. На сторінках Каталогу ми знаходимо пам'ятки давньої літератури: «Слово о полку Игореве» (1823 р., 1876 р.), праці Іоана Златоуста, історичні літописи, до яких постійно звертався діяч. Збирач придбав у власну колекцію найцінніше за змістом та найбільше за обсягом довідкове видання «Энциклопедический словарь Брокгауза и Эфрона» у 82 т.

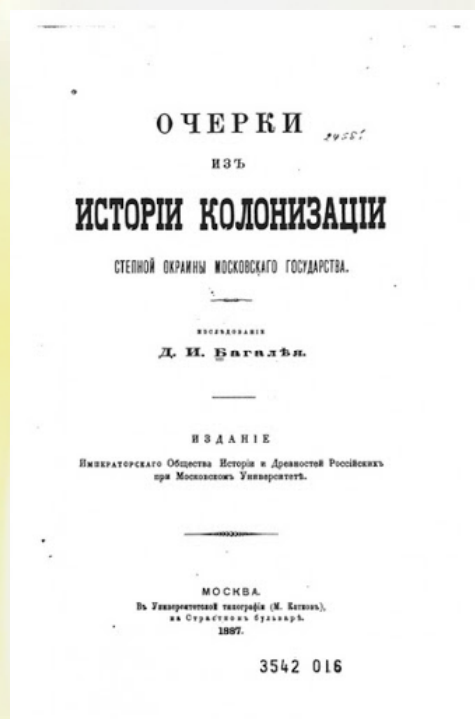
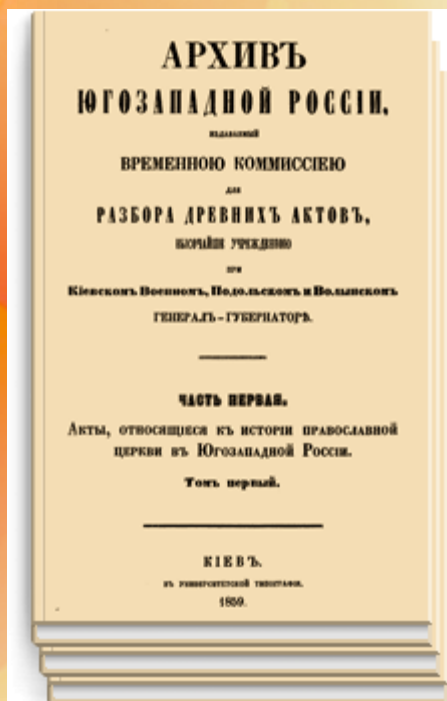

З Котовської колекції Г.П. Алексєєва найбільшими за обсягом виявлені відділи художньої та історичної літератури. Велика наявність саме Повних зібрань творів вітчизняних та зарубіжних авторів. Підвищений інтерес у діяча викликали видання з нумізматики та геральдики. Відділ з мистецтвознавства та дитячій відділ мали невеликі обсяги.

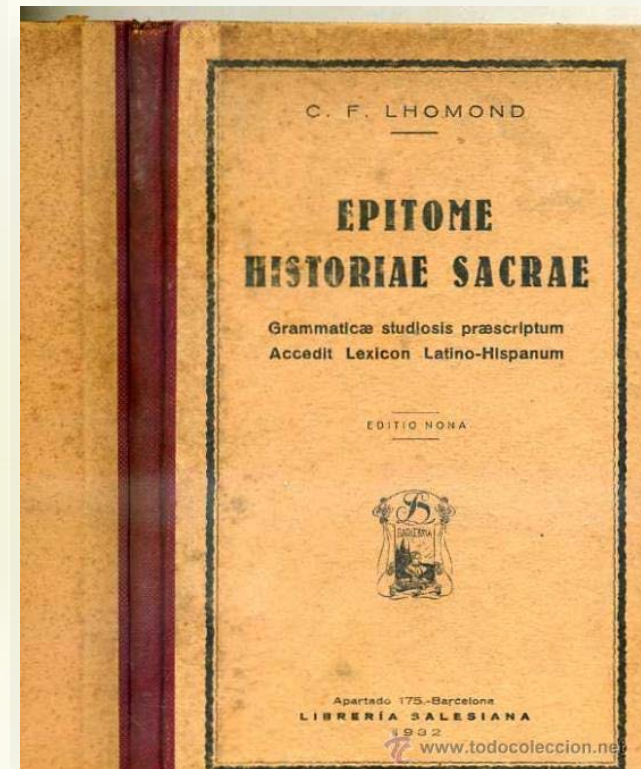
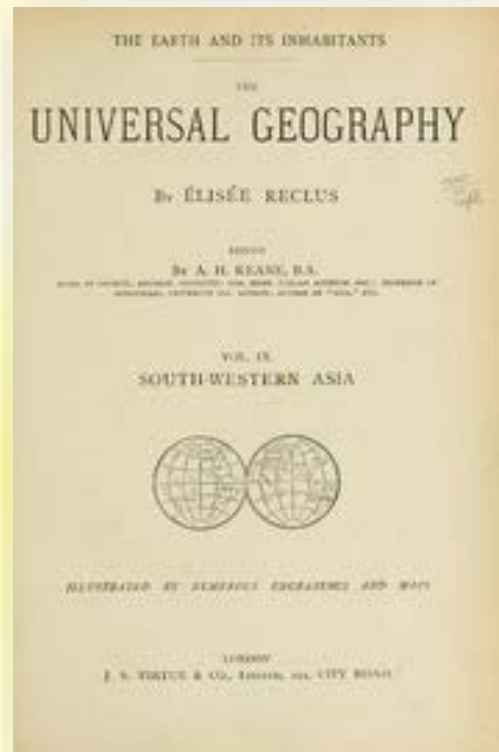
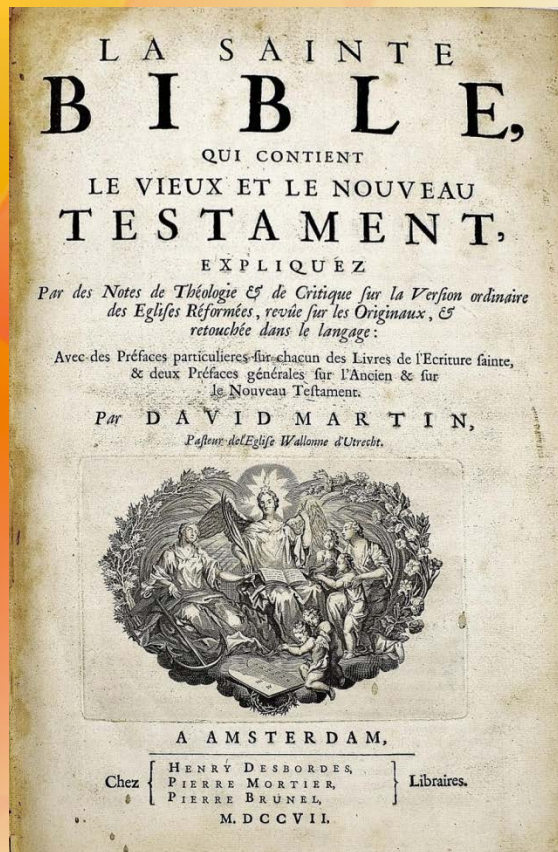

Катеринославський діяч був обізнаним у працях видатних українських істориків, письменників та філософів. Увагу збирача привертали краєзнавчі видання, що містили відомості про життя та діяльність Катеринославської губернії та її мешканців.

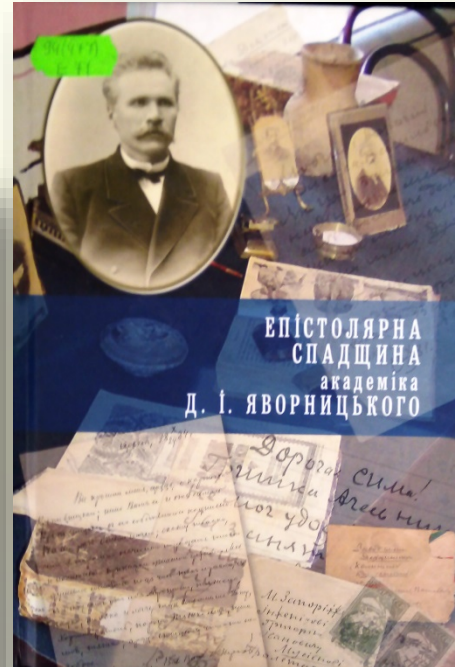

Власник опікувався придбанням до книжкової колекції іноземних видань: книг та журналів. Домінуючу перевагу, фундатор віддавав франкомовній літературі XVIII та XIX ст.

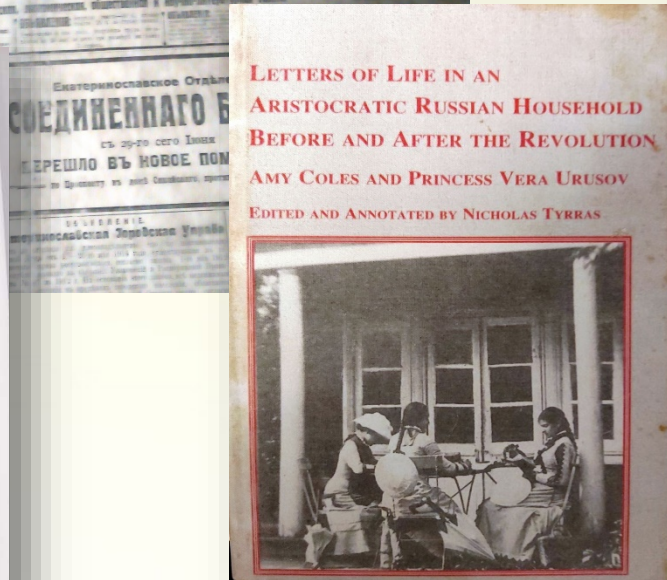

Цікавою є доля приватної бібліотеки. Після смерті Г.П. Алексєєва у 1914 р. книжкове зібрання дісталось зятю князю М.П. Урусову та його дружині В.Г. Урусовій (доньці Г.П. Алексєєва). У січні 1918 р. було викрадено Каталог та всі українські видання. Приватна бібліотека була розпорошена. У квітні 1918 р. родина Алексєєвих-Урусових опікувалися пошуком та поверненням книг її власникам.

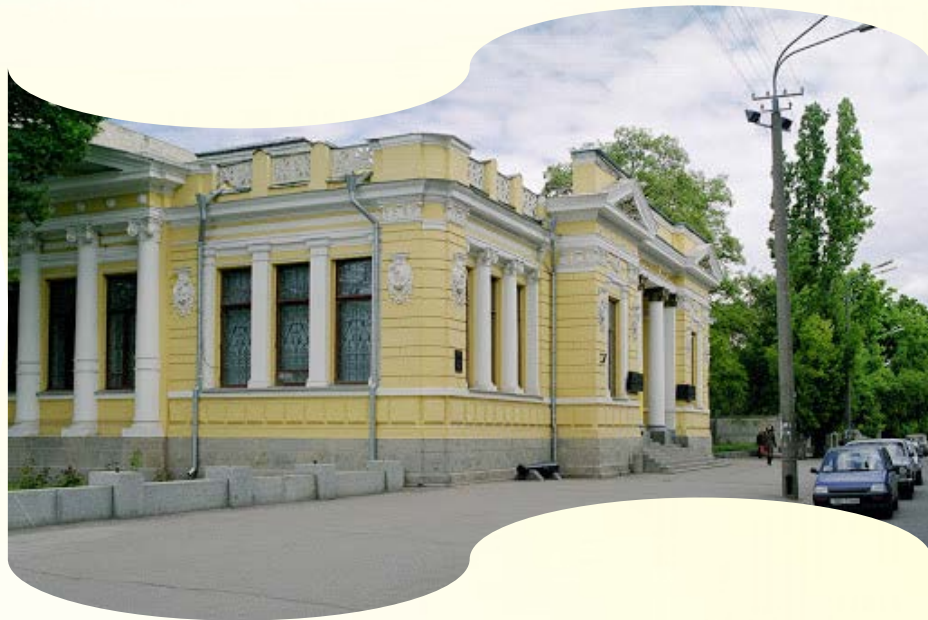

Князь Н. П. Урусов в своем рабочем кабинете. Слева — супруга княгиня В. Г. Урусова.

Приватна колекція Г.П. Алексєєва представляла унікальне зібрання різних тематичних груп книг та періодичних видань XIX – початку XX ст., яка, на жаль, не зберіглася у цілісному вигляді. Але збережені окремі примірники мають величезне значення для сучасних дослідників історії бібліотечної справи України.

**ДЯКУЮ
ЗА
УВАГУ!**